

N:o 33.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående försäljning till Åkers bruksegare af kronolägenheten Djekneängen i Södermanlands län; gifven Stockholms slott den 29 januari 1892.

Genom nådigt bref den 25 juli 1890 förordnade Kongl. Maj:t, att den i Härads socken och Åkers härad af Södermanlands län belägna, utarrenderade kronolägenheten Djekneängen n:o 1, som lemnade i årligt arrende endast 160 kronor, skulle, då lägenhetens bibehållande för statsverkets räkning efter arrendetidens utgång icke påkallades af befintlig skogstillgång eller annan särskild anledning, genom domänstyrelsens försorg under de i nådiga brefvet den 29 maj 1874 omförmälda vilkor å offentlig auktion till den högstbjudande försäljas med tillträdesrätt för köparen den 14 mars 1893.

Någon tid före den dag, till hvilken auktion å lägenheten blifvit utlyst, ingafs till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet en skrift, deri egarne af Åkers styckebruk, f. d. presidenten herr grefve A. Fr:son Posse och bruksegaren A. von Stockenström, såsom innehafvare af Eksågs hemman, med hvilka Eksågs gästgifveri vore förbundet, anhöllo, att, då auktionskungörelsen icke innehölle något förbehåll om den rätt, nämnda gästgifveri egde till åtnjutande af halfva skörden å lägenheten, Kongl. Maj:ts befallningshafvande måtte vidtaga åtgärder, hvarigenom denna rätt blefve vid lägenhetens försäljning bevarad.

Sedan denna skrift af Kongl. Maj:ts befallningshafvande öfverlemnats till domänstyrelsen, understälde domänstyrelsen, som ansåg det icke tillkomma sig att bestämma om någon förändring i de fastställda försäljningsvilkoren, i underdånig skrifvelse den 23 januari 1891 den

väckta frågan om en sådan förändring Kongl. Maj:ts pröfning med tillkännagifvande, att styrelsen emellertid låtit inställa auktionen.

I berörda underdåniga skrifvelse förmålde domänstyrelsen sig hafva om ifrågavarande lägenhet inhemtat:

att ängen, som i äldre tider ansetts som en Gripsholms slotts eller ladugårds tillhörighet, till dess densamma år 1648 donerats med frälsemannafrihet till korpralen Påvel Wudd, sedermera till kronan reducerats och från och med år 1682 upptagits i kronoräkenskaperna, enligt hvilka ängen, med undantag för några få år, varit till och med år 1721 mot olika arrendeafgifter, merändels uppgående till 40 daler, utarrenderad till gästgifvaren i Eksåg;

att, sedan kammarrådet C. H. Wattrang för Åkers styckebruks räkning år 1720 i ett till riksens ständers sekreta utskott ingifvet memorial anhållit att till understöd åt styckebruket få arrendera en del hofstallängar, i sammanhang hvarmed särskildt erinrats, att ibland de ängar, kongl. stallstaten anslagna vore, skulle vara en kallad Djekneängen, som ifrån långliga tider mot årligt arrende varit Eksågs gästgifveri anslagen, eftersom vid hemmanet allenast fölle tolf lass hö, samt sekreta utskottet enligt dess protokoll den 28 juni samma år beslutit öfverlemna denna kammarrådet Wattrangs ansökning till kammarkollegium, som skulle ega att efter den med särskild befogenhet i afseende å kungsgårdsförvaltningen utrustade assessoren Bratts hörande gemensamt med statskontoret i ärendet förordna hvad de för Kongl. Maj:ts och rikets tjänst nyttigt funne, Djekneängen jemte åtskilliga andra lägenheter af bemålde begge embetsmyndigheter genom kontrakt den 16 maj 1721 blifvit för Åkers styckebruks konservation och behöriga drifvande samt årligt besparande för Kongl. Maj:t och kronan i stycke- och ammunitionshandeln upplåten åt bemålde kammarråd och dem, som vore egare af Åkers styckebruk, då och framgent att häfda, nyttja och bruka mot en afgift af 150 daler silfvermynt årligen för samtliga lägenheterna samt med förbehåll i afseende å Djekneängen »att uppå denna äng fallande höet skulle med gästgifvaren i Eksåg, för gästgifveriets skull, delas»;

att egaren af Åkers styckebruk genom nådigt bref den 23 juli 1805 förklarats berättigad att lägenheten Djekneängen till skatte lösa, hvarefter skattebref å lägenheten för honom utfärdats den 25 september samma år med deri intaget förbehåll, att lägenheten skulle allt framgent vara oskiljaktig från bruket och att Eksågs gästgifveri borde af lägenheten njuta det understöd, hvartill detsamma enligt vilkoret vid arrendets beviljande vore berättigadt;

att, sedan detta skatteköp på grund af medgifvande i nådigt bref den 30 oktober 1841 återgått och lägenheten ånyo kommit i kronans ego, densamma derefter blifvit för statsverkets räkning i vanlig ordning utarrenderad, senast genom kontrakt den 6 november 1871 på 20 år från den 14 mars 1873 till bruksegaren von Stockenström mot ett årligt arrende af 160 kronor och vilkor, bland annat, att arrendatorn skulle till hälften mot gästgifvaren i Eksåg utgöra den rotevakansafgift, som årligen påfördes ängslägenheten efter dess fastställda roteringsmantal, liksom ock arrendatorn skulle vara skyldig att af det å ängen växande höet till gästgifvaren, hvilken det åläge att gemensamt med arrendatorn densamma afberga, aflemna hälften, hvilken hälft gästgifvaren hade att på egen bekostnad till gästgifvaregården afföra, hvarjemte det åläge gästgifvaren att till hälften mot arrendatorn deltaga i ängens häfdande, stängande och röjning;

att i 1730 års jordebok för Södermanlands län, hemmanen Stora Eksåg n:o 1 med en mjölqvarn och Lilla Eksåg n:o 1 med en mjölqvarn upptoges under kronotitel såsom gästgifverihemman, hvilka af kammarrådet C. H. Wattrang arrenderades, hvarefter hemmanen genom skattebref den 8 december 1802 försåls till innehafvaren af Åkers styckebruk, kammersrådet F. D. Wahrendorff med förbehåll, att hemmanen med tillhörande qvarnar allt framgent skulle blifva oskiljaktiga från nämnda styckebruk och att gästgifveriet vid skatterättighetens förlust behörigen vidmagthölles; samt

att enligt en af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län den 28 december 1880 utfärdad förteckning öfver gästgifverier och skjutsstationer i länet Eksågs gästgifveri vore såsom sådant bibehållet.

På grund af nådig remiss har kammarkollegium afgifvit underdånigt utlåtande, deruti kollegium förklarar sig för ärendets utredning icke hafva annat att tillägga än dels att, när lägenheten Djekneängen första gången af kollegium utarrenderades genom kontrakt den 7 juli 1843 på 30 år, samma vilkor stadgats i afseende å förhållandet till Eksågs gästgifveri som den senare gången, jemte det att det begge gångerna ålegat gästgifvaren att till hälften med arrendatorn deltaga i lägenhetens onera, dels att hemmanen Eksåg, hvilka redan år 1730 angåfvos vara förmedlade i allt till mantalet, numera i jordeboken upptoges såsom torp under namn af Lilla Eksåg n:o 1 och Stora Eksåg n:o 2 med qvarnar, för hvilka lägenheter arrendet uppförts såsom räntor med tillhoppa 242 kronor, under det de gamla räntorna uteslutits; hvarjemte kammarkollegium i afseende å lägenheten Djekneängens areal och beskaffenhet meddelat, att lägenheten enligt derå år 1870 i och

för ny utarrendering verkställd landtmäteriförrättning befunnits innehålla 102,55 qvadratref, hvaraf 14,70 qvadratref odlats med gräs, 44,80 qvadratref nyttjades till vårsädesodling, 36,75 qvadratref bibehållits som naturlig äng och 6,30 qvadratref bestode af backar utan värde.

Hvad sjelfva saken angår, har kammarkollegium anfört, hurusom af den lemnade utredningen framginge, att förmånen för gästgifveriet i Eksåg att tillgodogöra sig halfva höafkastningen å lägenheten Djekneängen icke blifvit af Kongl. Maj:t gästgifveriet tillagd, men, såsom erkänd vid de förfoganden med lägenheten, som under olika tider egt rum, icke heller syntes kunna gästgifveriet frånhändas utan laga domstols pröfning och beslut; och då nämnda förmån för gästgifveriet icke allenast innebure en inskränkning i kronans eganderätt öfver lägenheten, utan äfven vid den förändring i häfden, som lägenheten undergått, icke kunde utöfvas i sin ursprungliga gestalt samt svårligen utan förvecklingar, derest lägenheten komme i annans hand än egarens af gästgifveriet i Eksåg, har kammarkollegium hemställt, att Kongl. Maj:t måtte uppdraga åt kollegium att låta dess advokatfiskalsembete vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att gästgifvaren i Eksåg måtte förklaras icke vara berättigad att åtnjuta ifrågavarande förmån.

Sedermera hafva i en till Kongl. Maj:t ingifven skrift Åkers bruksegare i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke för ordnande af hittills varande förhållanden kunde pröfvas rättvist och billigt, antingen att Åkers styckebruk finge sig ålagdt att efter föregången laga uppskattning och skattläggning till skatte lösa lägenheten Djekneängen eller ock att Åkers styckebruk finge efter föregången värdering såsom allmänt fräse tillhandla sig lägenheten.

I anledning af hvad i ärendet förekommit och då med kronans fördel lærer bäst öfverensstämma, att lägenheten under full eganderätt öfverlåtes till Åkers bruksegare mot en köpeskilling motsvarande det värde, lägenheten i kronans hand för närvarande eger, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva,

att, sedan kronolägenheten Djekneängen blifvit af vederbörande domänintendent och arrendeuppskattningsmän värderad, vid hvilken värdering hänsyn jemväl bör tagas såväl till den Eksågs gästgifveri af ålder förunnade förmånen af höfångst från lägenheten som ock till den enligt gällande arrendekontrakt om Djekneängens såsom vilkor för åtnjutande af berörda höfångst förutsatta skyldighet för innehafvaren af gästgifveriet att till hälften deltaga i lägenhetens häfdande, stängande och rödjande äfvensom i de lägenheten åliggande onera, lägen-

heten må till Åkers bruksegare såsom egare af de hemman, med hvilka nämnda gästgifveri är förbundet, såsom allmänt frälse försäljas mot den sålunda bestämda värderingssumman, dock med iakttagande att köpeskillingen icke må understiga det belopp, hvartill nuvarande arrendet af lägenheten, ett hundra sextio kronor, kapitaliseradt efter fyra procent, uppgår;

samt att köpeskillingen må, på samma sätt som köpeskillingar för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

F. v. Essen.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 janu-
ari 1892.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: herr friherre VON OTTER,
friherre PALMSTIERNA,
friherre VON ESSEN,
friherre ÅKERHJELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM.

Departementschefen, statsrådet friherre von Essen föredrog här efter:
Domänstyrelsens den 23 januari sistlidet år aflåtna underdåniga
skrifvelse, deruti — sedan Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 25 juli
1890 förordnat, att kronolägenheten Djekneängen n:o 1, en äng, i Hä-
rads socken och Åkers härad af Södermanlands län skulle genom domän-
styrelsens försorg under de i nådiga brefvet den 29 maj 1874 omför-
mälda vilkor å offentlig auktion utbjudas till försäljning med tillträdes-
rätt för köparen den 14 mars 1893, samt någon tid före den dag, till
hvilken auktion å lägenheten blifvit utlyst, f. d. presidenten herr grefve
A. Posse och bruksegaren A. von Stockenström, såsom egare af de
Åkers bruk underlydande hemmanen Stora Eksåg n:o 1 och Lilla Eksåg
n:o 1 samt det med dessa hemman förenade Eksågs gästgifveri, i en
till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län ingifven, af
Kongl. Maj:ts befallningshafvande till domänstyrelsen öfverlemnad skrift

anhållit, att då den om auktionen utfärdade kungörelse icke innehölle något förbehåll om den rätt, Eksågs gästgifveri egde till åtnjutande af halfva skörden å lägenheten, åtgärder måtte vidtagas, hvarigenom sådan rätt blefve vid lägenhetens försäljning bevarad — domänstyrelsen, som ansett det icke tillkomma styrelsen att bestämma om någon förändring i de fastställda försäljningsvilkoren, understält den sålunda gjorda framställningen Kongl. Maj:ts pröfning, med tillkännagifvande att styrelsen emellertid låtit inställa auktionen;

i anledning hvaraf kammarkollegium afgifvit infordradt underdånigt utlåtande,

hwarefter Åkers bruksegare, såsom egare af hemmanen Stora Eksåg n:o 1 och Lilla Eksåg n:o 1, fått med underdåniga påminnelser inkomma.

I anledning af hvad i ärendet förekommit hemstälde statsrådet, att Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva,

att, sedan kronolägenheten Djekneängen blifvit af vederbörande domänintendent och arrendeuppskattningsmän värderad, vid hvilken värdering hänsyn jemväl borde tagas såväl till den Eksågs gästgifveri af ålder förunnade förmånen af höfångst från lägenheten som ock till den enligt gällande arrendekontrakt om Djekneängen såsom vilkor för åtnjutande af berörda höfångst förutsatta skyldighet för innehafvaren af gästgifveriet att till hälften deltaga i lägenhetens häfdande, stängande och rödjande äfvensom i de lägenheten åliggande onera, lägenheten finge till Åkers bruksegare såsom egare af de hemman, med hvilka nämnda gästgifveri vore förbundet, såsom allmänt frälse försäljas mot den sålunda bestämda värderingssumman, dock med iakttagande att köpeskillingen icke finge understiga det belopp, hvartill nuvarande arrendet af lägenheten, 160 kronor, kapitaliseradt efter 4 procent, uppginge;

samt att köpeskillingen finge, på samma sätt som köpeskillingar för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark.

Hvad statsrådet sålunda hemstält behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan — — — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo
G. Louis De Geer.